

De betekenis en vorming van thuis voor transnationalisten

Hoe ervaar je een gevoel van thuis als je
geen honkvast verblijf hebt?

Kwalitatief onderzoek naar transnationalisten in Noorwegen en Nederland



Lisanne Versteeg - 510335

Masterscriptie Sociologie

Grootstedelijke Vraagstukken & Beleid

Transnationale levens en emoties

16 juni 2019

Begeleider: Prof. dr. G.B.M Engbersen

Tweede lezer: Dr. J. van der Waal

Thuis

Alsof je een plek bereikt.
Om je heen kijkt en weet
dat je thuis bent.

Een weiland, vergeten
langs duinen en bosrand,
iemand buigt tussen jou
en een feest - op zoek
naar de wijn, een gezicht
wordt zijn eerste woorden,
wat geschreven werd voor jou
door een nooit gevoelde hand.

Alsof je dit al kende
voor je het zag. Er geweest was
voor je er zou komen.

Zo thuis

(Spiering, 2013)

Een woord vooraf

Amsterdam, 16 juni 2019

Beste lezer,

Voor u ligt mijn masterscriptie. Hiermee rond ik niet alleen de master Sociologie (Grootstedelijke Vraagstukken & Beleid) af, maar ook mijn studententijd. Na ruim vijf jaar studeren komt er dan toch echt een einde aan. Ik ben dankbaar voor de kennis en levenservaring die ik heb opgedaan.

In alle eerlijkheid, een onderzoek naar de transnationale levens en emoties was niet mijn eerste keuze voor mijn masterscriptie. In het begin vond ik het onwennig. Zowel het begrip transnationalisme als sociologisch onderzoek naar emoties waren nieuw voor mij. Ik kon mij er weinig van voorstellen... Gelukkig werd ik snel enthousiast. Mede door mijn begeleider Godfried Engbersen, waarvoor dank. Door de bestaande onderzoeken die razend interessant én actueel bleken, vond ik mijn weg. Ik besloot om mij te verdiepen op het gevoel van thuis van transnationalisten.

Wanneer je eenmaal kennismaakt met iets nieuws, ga je merken dat het in je hoofd gaat leven en dat je het opeens overal en nergens tegenkomt. Het Baader-Meinhof fenomeen. Ik ondervond dit ook met mijn scriptie onderwerp. Op perron 7 van het station Amsterdam Sloterdijk, afgelopen jaar mijn vaste locatie van vertrek naar de Erasmus Universiteit in Rotterdam, hangt het gedicht 'Thuis' van Kees Spiering (2013), zie de vorige bladzijde. Spiering schrijft: *'Alsof je een plek bereikt. Om je heen kijkt en weet dat je thuis bent.'*

Ik begon mij te beseffen hoe relevant een gevoel van thuis voor eenieder is. Ook voor mijzelf. Mijn interesse hoe een thuis voor een transnationalist zou zijn, werd gewekt. Deze scriptie is de uitwerking hiervan.

Ik wens u veel leesplezier.

Lisanne Versteeg

Samenvatting

Een gevoel van thuis is een moeilijk te vatten emotie. Een transnationale leefstijl levert voor het definiëren en vormen van een thuisgevoel een uitdagend emotioneel vraagstuk op. Door middel van kwalitatief onderzoek is onderzocht hoe transnationalisten in Nederland en Noorwegen hiermee omgaan. Qua wetenschappelijke relevantie geeft dit onderzoek een verdieping naar zowel emoties als transnationalisme; twee onderbelichte onderwerpen in de sociologie en migratie-studies.

De maatschappelijke relevantie ligt in de manier waarop (hyper)mobiele mensen verbindingen leggen. Dit is een opstap naar hoe nationaal en lokaal beleid hierop kan reageren.

Een transnationaal leven geeft een regelmatig wisselend verblijf in twee of meer landen over een langere periode. De redenen voor een transnationaal leven lopen uiteen. In dit onderzoek zijn twee specifieke groepen onderzocht: 30 respondenten die zich op basis van werk transnationaal bewegen en 29 respondenten die dit doen op basis van familie.

Vooraf is er met de literatuur een onderscheid gemaakt tussen een traditionele, vaststaande definitie van thuis en een moderne, vloeiende en flexibele definitie van thuis. Beide vormen zijn aanwezig. Een betekenisvolle plaats blijft voor transnationalisten belangrijk; thuis als plaatsgebonden emotie is niet achterhaald. De ruimte wordt persoonlijk en betekenisvol gemaakt door dierbaren en afkomst. De complexiteit van het vraagstuk zorgt er onder andere voor dat een thuisgevoel kan ontbreken of vervagen. Maar er zijn ook transnationalisten thuis in hun leefstijl.

Dit onderzoek heeft een beschrijvend karakter. De resultaten lopen uiteen. Nader onderzoek moet het 'waarom' uitwijzen.

Kernwoorden

Transnationaal leven, mobiliteit, emotie management, gevoel van thuis, betekenisvolle plaats

Inhoudsopgave

Een woord vooraf	3
Samenvatting	4
1. Inleiding	6
2. Probleemstelling	7
2.1 Maatschappelijke relevantie	7
2.2 Wetenschappelijke relevantie	8
3. Theoretisch kader	8
3.1 (Sterk) transnationalisme	8
3.2 Thuis als emotie	10
3.3 De vorming van thuis	11
3.4 Transnationalisme en thuis	13
3.5 Theoretische verwachtingen	16
4. Methodologische verantwoording	17
4.1 Onderzoeksstrategie	17
4.2 Data verzameling	17
4.3 Respondenten	18
4.4 Data-analyse	19
4.5 Ethische en privacy verantwoording	20
5. Resultaten	20
5.1 Definiëring van thuis	20
5.2 Vorming van thuis	21
5.3 Thuis als betekenisvolle plaats	24
5.4 Thuis als complex emotioneel vraagstuk	25
5.5 Thuis in een transnationale leefstijl	27
6. Conclusie en discussie	29
7. Literatuur	31
Appendix 1. Codeboek	33

1. Inleiding

Je thuis is waar je naar terugkeert van een vakantie. Toch? Niet voor mensen die een transnationaal leven leiden. Zij verdelen hun tijd tussen verschillende landen. Een gevoel van thuis kan dan complex zijn. Want wat als je op basis van werk, familie, pensioen of de liefde geen honkvast verblijf hebt? Hoe creëer je dan een gevoel van thuis om een breder gevoel van erbij horen te bewerkstelligen?

Voor veel mensen is 'thuis' verbonden aan een betekenisvolle plaats die mensen als hun basis zien. Als antwoord op de vraag 'Waar voel jij je het meeste thuis?' verwacht men doorgaans een specifiek omschreven locatie. Zo spreken Nederlandse studenten ook wel van hun thuis als 'thuis-thuis'. Het is de locatie waar zij zijn opgegroeid en waar doorgaans hun ouders en familie nog wonen. Eens in de zoveel tijd verlaten zij hun studentenleven en keren zij terug naar vroeger en het vertrouwde, hun thuis.

Het leiden van een transnationaal leven is door de invloed van globalisering genormaliseerd. Het op en neer reizen tussen verschillende locaties is goedkoper en sneller geworden. Evenals het in contact blijven met familie, vrienden en kennissen via sociale media en de mobiele telefoon. Technologie geeft de mogelijkheid om een gevoel van nabijheid en intimiteit te creëren met iemand die duizenden kilometers ver weg is (Dekker et al., 2014, 407). Een leefstijl van nomadisme lijkt steeds meer de norm te worden ten opzichte van een leefstijl van sedentarisme, het verblijf op een en dezelfde plaats (Faist, 2013, 1644).

Dit onderzoek verdiept zich in de emotionele uitdagingen van een transnationaal leven. Het gevoel van thuis staat centraal. Transnationalisten moeten voortdurend schipperen tussen het behoud van emotionele banden met het land van afkomst als nieuwe banden creëren in het land van vestiging (Svašek, 2008, 216).

2. Probleemstelling

De centrale vraag van dit onderzoek heeft als doel om een verdieping te bieden binnen het bredere thema van transnationale levens en emoties. Het onderzoek baseert zich op gedane interviews met transnationalisten uit de verzorgingsstaten Nederland en Noorwegen.

De focus ligt op de definitie en vorming van een gevoel van thuis. De centrale onderzoeksvraag luidt: *Wat is de betekenis van thuis voor mensen met een transnationaal bestaan en uit welke elementen vormen zij een gevoel van thuis?*

Om stapsgewijs tot de beantwoording van de centrale vraag te komen wordt de vraag opgesplitst in twee deelvragen:

1. Hoe definiëren transnationalisten een gevoel van thuis?
2. Wat voor elementen verbinden transnationalisten aan een gevoel van thuis?

2.1 Maatschappelijke relevantie

Door de veranderlijkheid van verblijf is het niet vanzelfsprekend dat iemand met een transnationaal leven zich op elke locatie gaat integreren. Het inzichtelijk maken van de manier waarop transnationalisten verbindingen leggen, waar het gevoel van thuis een onderdeel van is, heeft maatschappelijke waarde. Nationale en lokale overheden zullen in het beleid rekening moeten houden met mensen die qua tijd maar gedeeltelijk in hun land of stad wonen. Beleid is vaak gericht op migranten die permanent blijven, maar steden zijn tegenwoordig voor velen ook een tijdelijke bestemming (Entzinger & Engbersen, 2014, 10-11).

Hoewel bepaalde politici blijven terugkeren naar de eigen groep en natie, en daar het gevoel van thuis voor gebruiken (Breebaart, 2017; Duyvendak, 2017, 16-17; 30), is diversiteit naar herkomst de nieuwe realiteit (Jennissen et al., 2018, 118-119). Hoe kan een stad of land faciliteren dat alle (tijdelijke) bewoners zich thuis voelen? Het in kaart brengen van het gevoel van thuis van een specifieke groep migranten is een belangrijke stap binnen dit vraagstuk. Het kan het geadviseerde wegwijsbeleid van Jennissen et al. (2018) aanvullen. Dit beleid adviseert dat alle 'nieuwkomers' geholpen moeten worden om zo snel en zo soepel mogelijk deel te nemen aan de samenleving (Jennissen et al., 2018, 159). Hoewel transnationalisten tijdelijk of maar een gedeelte van een jaar ergens verblijven, horen zij hier ook bij.

2.2 Wetenschappelijke relevantie

Wat betreft de wetenschappelijke relevantie is dit onderzoek tweeledig. Enerzijds wordt de literatuur over transnationalisme uitgebreid. Een vrij nieuwe verdieping binnen migratiestudies. Anderzijds wordt sociologisch onderzoek naar emoties aangevuld. Emoties zijn sociologisch moeilijk te vatten, waardoor het binnen de sociologie lange tijd is ontweken. Hochschild heeft daar in 1983 met zijn boek 'The managed heart' verandering in gebracht. Hij interesseerde zich erin hoe mensen hun emoties managen en hij heeft er een sociologische studie van gemaakt. In 2012 is het boek opnieuw uitgebracht en blijkt het nog steeds relevant (Hochschild, 2012, xvii). Tot dusver gaat onderzoek naar emoties binnen migratiestudies vooral over een emotie als heimwee. En het gaat dan om (laaggeschoolde) migranten die zich definitief vestigen in een land. Wat nieuw is, is de verbinding van emoties met de ontwikkeling van transnationalisme. Het uitgangspunt van dit onderzoek gaat door op de focus van het onderzoek van Nowicka (2007): mobiliteit daagt het begrip van thuis uit (Nowicka, 2007, 69).

3. Theoretisch kader

3.1 (Sterk) transnationalisme

Van oudsher migreren (groepen) mensen en overschrijden zij daarbij landsgrenzen. Daarbij is het contact houden met degene die je achterlaat, een kenmerk van transnationalisme, niets nieuws. Het contact kan bestaan uit het versturen van brieven, tegenwoordig e-mails of sociale media, en het terugsturen van financiële giften (Vertovec, 2009, 13).

Een migrant heeft een transnationaal bestaan als het na migratie (intensief) in contact blijft met het familie- of vriendennetwerk in het land van afkomst en regelmatig heen en weer reist. Transnationalisme is de blijvende verbinding met meer dan één land (Portes et al., 1999, 225).

Naast familie kunnen er andere redenen zijn om (hyper)mobiel te zijn. Een niet-migrant heeft een transnationaal bestaan als het bijvoorbeeld voor werk een bepaalde periode per jaar in een ander land verblijft. Een transnationalist reist dus op regelmatige basis heen en weer tussen verschillende landen (Vertovec, 2009, 14-15).

Wanneer er sprake is van migratie, kan het motief hiervan verschillen met de transnationale beweging. Men kan op basis van werk naar een ander land migreren, en op basis van de liefde of familie zich transnationaal bewegen. Dit is zichtbaar in de casestudie van Ryan (2008). Haar studie gaat over Ierse zusters die naar Groot-Brittannië migreerden om te werken, maar zich transnationaal bewogen vanwege de banden met familie. Ryan beschrijft hoe de zusters intensief in contact blijven met de familie in

Ierland en hoe deze families sociale controle uitoefenen die de nieuwe levens in Groot-Brittannië beperken (Ryan, 2008, 309). Bij ziekten of in andere nood was er de verwachting dat de zusters op regelmatige basis heen en weer reisden om voor de familie te blijven zorgen (Ryan, 2008, 305-306). Dit vraagt om een extern plichtsgevoel waarbij intern de verbinding met het land van vestiging beperkt wordt. Omdat transnationalisten op fysiek vlak niet op twee plaatsen tegelijkertijd kunnen zijn, moeten zij voortdurend schipperen tussen het behouden van emotionele connecties met het thuisland en het vormen van gevoelens om zich thuis te voelen in het land van vestiging (Svašek, 2008, 216).

Vanaf 1990 is de *transnational turn* in de studie naar migratie zichtbaar. De intensiteit en omvang van de stromen van personen, goederen, informatie en symbolen tussen landen namen explosief toe (Vertovec, 2009, 13-14; Portes et al., 1999, 219). De *transnational turn* kan niet los worden gezien van de ontwikkeling van globalisering en het kapitalisme als huidige economische orde (Vertovec, 2009, 2; Portes et al., 1999, 228). Globalisering is de compressie van tijd en ruimte en de internationalisering van nationale economieën. Afstanden doen er steeds minder toe. Wij kunnen ons goedkoper en sneller verplaatsen. De technologie is verbeterd en blijft zich in een razendsnel tempo ontwikkelen. Technologische innovaties maken transnationalisme op grote schaal mogelijk (Portes et al., 1999, 223).

Faist (2013) benadrukt de ongelijkheid in mobiliteit met de ontwikkeling van de *mobility turn*. Dit legt het onderscheid tussen mobiliteit en immobiliteit bloot (Faist, 2013, 1638). Hoewel reizen en jezelf over de wereld verplaatsen sneller, makkelijker en goedkoper is geworden, is het nog steeds niet voor iedereen weggelegd. Hoewel reizen voor een grotere groep toegankelijk is geworden (Faist, 2013, 1639), neemt het onderscheid tussen mobiel en immobiel zijn ook toe. Zij die niet de mogelijkheid hebben om mobiel te zijn raken verder achterop. Immobiliteit kan een eigenschap worden van uitsluiting en verlies terwijl ruimtelijke mobiliteit een eigenschap wordt van succes (Faist, 2013, 1645).

Mobiliteit is tegenwoordig minder exclusief en meer een voorwaarde of vereiste geworden voor een succesvolle carrière. Dit is zichtbaar in de casestudie van Plöger en Kubiak (2019). Een onderzoek naar hooggekwalificeerde migranten met een *mobilised profession* in Manchester, het Verenigd Koninkrijk. Bij deze groep migranten is zichtbaar dat mobiliteit niet langer iets is waarop men zich kan onderscheiden. Het is een strikte voorwaarde voor je carrière geworden. Werk-gerelateerde mobiliteit kenmerkt de huidige kapitalistische orde (Plöger & Kubiak, 2019, 308; Portes et al., 1999, 230). Sedentarisme, het verblijf op een en dezelfde locatie, lijkt iets van vroeger. Tegenwoordig moet een nationale economie competitief zijn met flexibele en mobiele werknemers (Faist, 2013, 1641; 1644).

3.2 Thuis als emotie

Binnen de sociologie is je thuis voelen als emotie weinig onderzocht (Duyvendak, 2017, 22; Van der Graaf, 2014, 4; Skrbis, 2008, 235). Dit komt omdat het een uitdaging is om emoties in het algemeen sociologisch te onderzoeken. Zoals Duyvendak (2017) beaamt: *'het praten over emoties is bepaald niet hetzelfde als de beleving en de fysieke manifestatie ervan'* (Duyvendak, 2017, 22). Het thuisgevoel geeft een extra uitdaging omdat men moeite heeft met het onder woorden brengen ervan. Dit maakt dat het makkelijker is om te beschrijven wat thuis voor iemand niet is, dan wat het wel is (Duyvendak, 2017, 22; 24). Van der Graaf (2014) schrijft over thuis als een onbewust gevoel en een sluimerende emotie. Pas als je je klaarblijkelijke thuis verlaat, of als je thuis dusdanig verandert, word je je bewust van het thuisgevoel dat er niet meer is. Wanneer je thuis wordt uitgedaagd, begint het gevoel aan te wakkeren (Van der Graaf, 2014, 3; Skey, 2011, 234-235). Thuis is tevens heel persoonlijk en daarmee ongrijpbaar: *'home can be many different things to many different people'* (Van der Graaf, 2014, 3).

Duyvendak ziet een samenkomst van drie voorwaarden bij de totstandkoming van een gevoel van thuis: vertrouwdheid, *heaven* en *haven*. Je moet je in de eerste plaats ergens comfortabel en vertrouwd voelen, wil er een thuisgevoel kunnen ontstaan (Duyvendak, 2017, 21). Een vertrouwd gevoel is de basis, maar onvoldoende om een thuisgevoel te vatten.

Als tweede voorwaarde geldt *'haven'* wat Duyvendak beschrijft als een veilige, comfortabele en voorspelbare plek (Duyvendak, 2017, 21). De mogelijkheden die de ruimtelijke context schept zijn belangrijk. Bij de derde voorwaarde, *'heaven'*, gaat het om jezelf kunnen zijn. Je voelt je ergens vertrouwd met mensen die op jou lijken en je bent vrij om te doen wat jij zou willen (Duyvendak, 2017, 21). De drie voorwaarden samen zorgen ervoor dat iemand samenvalt met zijn of haar omgeving; en zich daarmee 'thuis' voelt (Duyvendak, 2017, 22).

Hoewel dus ongrijpbaar, er lijkt één constante te zijn; thuis is vrijwel altijd verbonden aan een specifieke plaats, aan een afgebakende ruimtelijke entiteit. Het thuisgevoel is daarmee een plaats-gebaseerde emotie. Het laat zien hoe mensen zich emotioneel verbinden met hun omgeving (Van der Graaf, 2014, 9). De plaats waarmee zij zich verbinden wordt een deel van hun persoonlijke identiteit (Van der Graaf, 2014, 15). Een gevoel van thuis is één van de sterkste verbindingen tussen mensen en plaatsen (Feng & Breitung, 2018, 1).

Er mist een schakel als je thuis enkel als plaats-gebaseerde emotie opvat. De sociale interacties die ergens plaatsvinden, en de connecties die gelegd worden, zorgen ervoor dat iemand zich op een specifieke locatie thuis voelt (Van der Graaf, 2014, 21; Feng & Breitung, 2018, 2). Het thuisgevoel is dus zowel een sociaal- als plaatsgebonden emotie waarbij er een verbinding wordt gelegd met mensen, op

een betekenisvolle plaats. Een ruimte wordt persoonlijk gemaakt en je voert er controle over uit om de betekenis in stand te houden (Ley-Cervantes & Duyvendak, 2017, 67-68). Met het personaliseren van de ruimte wordt er van een *space*, een holle ruimte, een *place*, een betekenisvolle plaats, gemaakt. Een thuisgevoel kan over verschillende ruimtelijke lagen ervaren worden. Van het kleinste niveau, iemands huis in een woonplaats, tot het (geboorte)land en zelfs de hele wereld (Skey, 2011, 235).

3.3 De vorming van thuis

Een thuisgevoel wordt intern gevormd en extern geaccepteerd. Er zijn verschillende elementen waarmee men voor zichzelf een thuis creëert. De omgeving speelt volgens de literatuur een belangrijke rol. Thuis kan worden opgevat als een constructie die is opgebouwd uit verschillende relaties met plaatsen, mensen en spullen (Nowicka, 2007, 83; Feng & Breitung, 2017, 8). Hoewel het proces persoonlijk is, zijn er terugkerende elementen te onderscheiden die voor mensen een thuis vormen. De elementen sluiten elkaar niet uit. Thuis is immers een multidimensionaal concept (Mallet, 2004, 64; Van der Graaf, 2014, 3).

Plaats van afkomst

Het geboortehuis, de plaats van afkomst en de plaats van origine waar te allen tijde naar teruggekeerd kan worden; beschrijvingen van misschien wel de meest traditionele vorm van thuis (Feng & Breitung, 2017, 1). Waar men tegenwoordig steeds verder van de geboortegrond afwijkt, was het vroeger niet ongewoon om je hele leven op dezelfde plek te wonen.

Nog steeds kan de geboortegrond aanvoelen als het meest vertrouwd. Dit gebeurt echter niet zonder externe beïnvloeding. De aansporing van het *homeland*, het thuisland, wordt al generaties lang door heersende klassen en overheden gepromoot. Ter bescherming van het eigen land, de welvaart en macht wordt nationalisme ermee in stand gehouden (Mallet, 2004, 65).

Thuis en een huis(houden)

Thuis en een fysiek huis lijken onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het is misschien ook het meest tastbare om op te vertrouwen (Mallet, 2004, 65). Het fysieke huis is niet voldoende. Het is ook het huishouden, het sociale aspect, waar men zich bij thuis voelt. De samenkomst van de fysieke en sociale eenheid komen terug in iemands huis (Mallet, 2004, 68).

Thuis als je eigen huis, raakt het onderscheid tussen publiek en privaat. Thuis is waar je je in je eigen, intieme bubbel kunt terugtrekken. De private ruimte geeft veiligheid en controle; ten opzichte van de publieke ruimte waar je rekening moet houden met anderen en waar verplichtingen zijn (Mallet, 2004,

71). Dit komt terug in het idee van Duyvendak van thuis als een *haven*, een veilige, vertrouwde en voorspelbare plek (Duyvendak, 2017, 21).

Dierbaren

Een gevoel van thuis kan gevormd worden wanneer er dierbaren aanwezig zijn; van ouders tot partners, kinderen en vrienden (Nowicka, 2007, 77-78). De aanwezigheid van dierbaren gaat vaak samen met afkomst en een fysiek huis. Daar waar je familie woont, is misschien ook wel de plaats waar je opgegroeid bent.

In het onderzoek van Feng en Breitung (2017) naar *home-making* strategieën van Chinezen in twee grenssteden, waar bewoners wat betreft het woon- en werklevens mobiel zijn, wordt er geconcludeerd dat sociaal contact het belangrijkste element vormt voor gevoelens van thuis (Feng & Breitung, 2017, 7-8). Dit verschilt met de traditionele notie van thuis in China (Feng & Breitung, 2017, 7). In een toenemende mobiele samenleving, kan het gevoel van thuis 'verhuisd' en hervormd worden, zolang er maar sociale contacten zijn waar je je verbonden en vertrouwd mee voelt. Feng en Breitung benadrukken dat dit extra belangrijk is in steden met veel migranten en in grensregio's; waar families gescheiden zijn door werk en met verblijf en contact wat over grenzen gaat (Feng & Breitung, 2017, 7). Een gevoel van thuis kan ingewikkeld zijn als dierbaren niet transnationaal mee bewegen. In de eerste plaats omdat er regelmatig een gemis van thuis zal zijn. Ten tweede kan het wederzijds begrip veranderen wat relaties op spanning zet. In het onderzoek van Plöger en Kubiak (2019) komt dit naar voren. Zij die niet transnationaal leven zullen minder begrijpen van de transnationale leefstijl, en vice versa, en daardoor ontstaat er een kloof en emotionele afstand (Plöger & Kubiak, 2019, 316-317). Dierbaren die immobiel zijn, vormen een thuis die plaats afhankelijk is, ten opzichte van dierbaren die meegaan in de transnationale leefstijl. Met een veranderlijke omgeving, kan de aanwezigheid van dierbaren extra vertrouwd voelen. De vorming van thuis door dierbaren kan dus door zowel transnationalisten als personen met een traditionele leefstijl van sedentarisme gedragen worden (Nowicka, 2007, 79).

Alledaagse spullen

Als je je volledige huis niet mee kunt vervoeren, dan in ieder geval je dierbare kledingstukken en handzame objecten. Thuis kan voor transnationalisten de locatie zijn waar je alledaagse spullen liggen. Dit suggereert een vorm van thuis die overal ter wereld kan zijn, als je je spullen maar om je heen hebt (Nowicka, 2007, 80). Objecten zijn te verplaatsen. Dus de vorming van thuis met materiële spullen verwijst naar een *placeless* definitie waarbij mobiliteit ingebakken zit in de vorming van thuis.

Familiariteit

In het onderzoek van Butcher (2010) komen 'home points' naar voren. Punten waaruit comfort en vertrouwen worden gehaald om een gevoel van thuis te vormen. *Home points* kunnen van alles zijn. Een dagelijkse wandeling van je huis naar werk, lokale vrienden en bepaalde winkels waar je geregeld komt (Butcher, 2010, 30-31). *Home points*, en dus herinneringen en familiariteit opbouwen kost tijd. Een gevoel van thuis kan met de jaren komen. Een omgeving kan familiair en vertrouwd aanvoelen omdat je er een langere periode verblijft en omdat je er herinneringen maakt (Nowicka, 2007, 79). Het belang van herinneringen en familiariteit wijst op een plaatsgebonden definitie van thuis. Het is namelijk in een specifieke plaats waar de herinneringen en familiariteit worden opgebouwd.

Sociale erkenning

De vorming van thuis kan voortkomen uit externe invloeden. De erkenning van de omgeving komt in de buurt van het gevoel hebben dat je erbij hoort. Anderen kunnen de vorming van een thuis moeilijker maken. Dit is tevens zichtbaar in het onderzoek van Plöger en Kubiak. Transnationale hooggekwalificeerde professionals in Manchester ervaren dat de lokale omgeving niet open staat voor hun aanwezigheid en hen niet verwelkomen. Er ontstaat een afstand tussen de professionals en de lokale bevolking (Plöger & Kubiak, 2019, 314); naast de kloof tussen de dierbaren in het land van afkomst. De spanningen met zowel de sociale omgeving in het land van afkomst (zie 'dierbaren'), als in het land van vestiging, zorgen ervoor dat de mobiele professionals in een '*in-between socio-spatial context*' belanden (Plöger & Kubiak, 2019, 316).

3.4 Transnationalisme en thuis

Met de intrede van transnationalisme en meer mensen die een mobiel bestaan leiden zijn de vragen 'wat is thuis voor hen?' of 'wat blijft erover van thuis?' relevant. Bij de eerste vraag is de veronderstelling dat 'thuis' verandert onder invloed van een transnationaal bestaan. Bij de tweede vraag suggereer je dat een thuis als betekenisvolle *place* misschien wel passé is. Dit zou passen bij de veronderstelling dat globalisering zorgt voor een '*placeless world*' (Butcher, 2010, 24). Tijd en ruimte zijn sneller en makkelijker te overbruggen en de authenticiteit van plaatsen vervaagd.

Men kijkt over het algemeen steeds verder van de geboortegrond af. Dit geldt niet alleen voor transnationalisten. De emotionele uitdaging is om verbinding te zoeken met een locatie die niet vaststaand is; of om te managen met een gemis van thuis omdat degene niet zijn volledige tijdsbestek aanwezig is op één locatie. De (sociale) connectie die je ergens hebt gelegd, is over het algemeen niet zomaar te verplaatsen.

De definitie van thuis binnen de context van transnationalisme roept in de literatuur een debat op. Enerzijds is thuis een gevoel van stabiliteit, geslotenheid en heeft het een begrensde interpretatie. Thuis als gesloten entiteit wordt meer geschaard onder een traditionele vorm van leven, het sedentarisme. Transnationale migrant of niet, iedereen zou behoefte hebben aan een stabiel gevoel van thuis. Anderzijds zou thuis in het licht van transnationalisme juist een flexibel, open en vloeiend karakter kunnen hebben.

Nowicka stelt dat thuis niet meer als een vaststaande plaats moet worden gezien. Thuis is een '*place in becoming*' en niet een '*fixed, pre-established place*' (Nowicka, 2007, 73). Dus Nowicka veronderstelt dat thuis een dynamisch proces is. Dit perspectief benadrukt dat het gevoel van thuis van mensen moet worden onderzocht als open ruimtes met flexibele en doorlaatbare grenzen, als heterogene entiteiten die worden gevormd door verschillende elementen uit de directe omgeving. Elementen die zowel familiair als materieel van aard kunnen zijn (Nowicka, 2007, 72-73). Svašek (2008) beaamt deze definitie en beschrijft een thuis als een doorlopend proces; als iets dat nooit af is. Thuis is niet een statistisch gevoel waarbij je slechts verbonden bent met één vaststaande locatie (Svašek, 2008, 215).

De betekenis van thuis als flexibele entiteit biedt een positief perspectief in een transnationaal leven. Het veronderstelt dat je je overal thuis kunt voelen. Zij die bepaalde elementen missen die op het eerste gezicht belangrijk zijn in de vorming van een thuis, zijn succesvol in staat om de elementen te vervangen voor datgene dat wel toegankelijk is (Feng & Breitung, 2017, 8).

Butcher verwerpt deze positieve kijk. Hij verwacht dat thuis niet voor iedereen een gevoel is van een vloeiend, flexibel en open proces (Butcher, 2010, 23-24). En benadrukt bovendien dat er ook nog zo iets is als je nergens meer thuis voelen, niet 'hier' en 'daar' (Butcher, 2010, 24). Dit impliceert een derde categorie. Naast een thuis als vaststaande entiteit (traditioneel) en als vloeiend proces (modern), kan een thuis ook volledig ontbreken.

Hoewel Butcher kritisch is, lijkt zijn definitie uiteindelijk op die van auteurs als Nowicka en Svašek. Butcher beschrijft thuis als een mate van *fitting-in*, erbij horen. Een transnationalist zal zich thuis voelen wanneer hij of zij erbij hoort. Thuis is afhankelijk van de aanwezigheid van een sociale, comfortabele en culturele connectie met de omgeving (Butcher, 2010, 34). De connectie wordt gevormd door de familiale en materiële elementen die terugkomen in de definitie van thuis als een doorlopend proces. Butcher benadrukt dat de omgeving, en dus een betekenisvolle plaats, daarbij van belang is. Zijn definitie is dus in essentie niet *placeless* (Butcher, 2010, 34).

Ralph en Staeheli (2011) zien een spanning om thuis een karakter te geven waarbij het enerzijds past binnen het traditionele sedentarisme en anderzijds binnen een mobiele leefstijl (Ralph & Staeheli, 2011, 518). Volgens de onderzoekers is een thuis gevormd uit beiden. Het is zowel plaatselijk als uitrekbaar (Ralph & Staeheli, 2011, 525). Dit brengt een nuance aan. Thuis heeft zowel vaste als vloeiende karakteristieken die elkaar gelijkwaardig aanvullen. De private en publieke aspecten van thuis gaan gelijk op. Thuis kan niet alleen worden gezien als een entiteit dat subjectief, intern gevormd wordt als gevoel. Sociale relaties en betekenissen vormen evengoed de ervaring van thuis (Ralph & Staeheli, 2011, 525-526).

Op basis van bovenstaande literatuur kan er een categorisatie worden gemaakt voor de definitie van thuis. Deze categorisatie is schematisch weergegeven in figuur 1.

Wat is thuis?	Plaatsgebonden	Niet-plaatsgebonden
Vaststaand	I (traditioneel)	II (traditioneel)
Flexibel, vloeiend	III (modern)	IV (modern)

Figuur 1. Categorisatie van de definitie van thuis

De eerste categorie sluit aan bij de traditionele definiëring van thuis. Men geeft hierin een vaststaande en plaatsgebonden definitie van thuis aan. De vorming van thuis door afkomst, daar waar men geboren en opgegroeid is, past hierbinnen. Thuis staat allereerst vast en daar waar men zich thuis voelt fluctueert dus niet door de tijd en ruimte heen. Daarbij wordt thuis toegekend aan een locatie. Dit kan in abstracte zin zijn, thuis is een land, of thuis als een meer precieze locatie zoals de geboorteplaats.

Bij de tweede categorie is thuis ook vaststaand maar niet plaatsgebonden. In plaats van een land of specifieke locatie; voelt men zich in de eerste plaats thuis in de aanwezigheid van dierbaren of alledaagse spullen.

De derde en vierde categorie past bij een meer moderne definiëring van thuis; in de zin dat het aannemelijk is dat het thuisgevoel van hen die mobiel zijn, regelmatig aangepast wordt.

Wanneer je geen honkvast verblijft hebt, is de vraag 'wat is mijn thuis?' waarschijnlijk moeilijker te beantwoorden. De kans dat het door de tijd en ruimte heen verandert is groter.

De derde categorie is naast flexibel en vloeiend, plaatsgebonden. Men kent thuis toe aan een plaats die door de tijd en ruimte heen kan veranderen.

De vierde vorm is niet-plaatsgebonden. Men definieert thuis dus als niet-geografisch. Net zoals bij de tweede categorie kan men zich thuis voelen in de aanwezigheid van dierbaren of alledaagse spullen, zonder daar een locatie aan te koppelen. Waar iemand zich bij thuis voelt is daarbij veranderlijk.

Naast de vier bovenstaande categorieën kan er op basis van de literatuur een vijfde vorm toegevoegd worden die buiten het schema (figuur 1.0) valt. Namelijk, een gevoel van thuis ontbreekt.

3.5 Theoretische verwachtingen

Uit de theorie kunnen verwachtingen geschept worden. Deze theoretische verwachtingen gelden als zoeklicht voor het analyseren van de data in het vervolg van dit onderzoek.

De eerste theoretische verwachting luidt:

Het gevoel van thuis is voor transnationalisten een complex vraagstuk en zij zijn zich meer bewust van de emotionele uitdaging.

Een gevoel van thuis creëren of aanwijzen is over het algemeen een complex emotioneel vraagstuk. Het is niet de bedoeling dat er de indruk wordt gewekt dat het voor mensen met een 'traditionele' leefstijl naar het sedentarisme eenvoudig is om een gevoel van thuis op te roepen en te benoemen.

Toch is er wel de verwachting dat het voor transnationalisten relatief complexer is. Je wordt je namelijk pas bewust van een gevoel van thuis, als het bedreigd wordt of als het er al niet meer is (Duyvendak, 2017, 24; Van der Graaf, 2014, 3; Skey, 2011, 234-235). Transnationalisten zullen zich dus meer bewust zijn van (het ontbreken van) een thuisgevoel. Immers, zij bevinden zich op wisselende locaties en op regelmatige basis weg van hun 'thuis'.

Een thuis aanwijzen is ingewikkeld als je je op verschillende plaatsen bevindt en/of als je op verschillende plaatsen verbindingen wilt creëren. Dierbaren zijn niet altijd in de buurt en familiariteit opbouwen vraagt tijd die kostbaar is. Daarbij kan familie in het land van afkomst de nieuwe verbindingen belemmeren (Ryan, 2008, 309). Er kan een emotionele afstand ontstaan met dierbaren die geen transnationaal leven leiden (Plöger & Kubiak, 2019, 316-317). Ontmoetingen met de lokale bevolking op de plaats van verblijf kunnen door onbegrip en wantrouwen lastig zijn (Plöger & Kubiak, 2019, 314). In lijn met de eerste verwachting, zal de vijfde categorie van de definitie van thuis bij transnationalisten aanwezig zijn: een thuis ontbreekt. De complexiteit en uitdaging kan dusdanig een barrière vormen, waardoor mensen hun gevoel van thuis zijn kwijtgeraakt of niet meer kunnen benoemen.

De tweede theoretische verwachting luidt:

Als je regelmatig van verblijfplaats wisselt, is een betekenisvolle plaats steeds minder bepalend voor de definiëring en vorming van thuis.

Een honkvast verblijf ontbreekt. De verwachting is dat transnationalisten buiten de plaatselijke context naar een thuis grijpen. Men gaat zich identificeren met iets dat minder veranderlijk is. Plaats als element van de vorming van thuis is niet langer houdbaar met een mobiele, transnationale leefstijl.

Met het schema (figuur 1.0) als vertrekpunt; is de verwachting dat de tweede en vierde categorie voor transnationalisten domineren omdat deze definities niet-plaatsgebonden zijn. De definities passen bij de 'placeless world' waar men in het tijdperk van globalisering over spreekt. De koppeling van thuis met een betekenisvolle plaats is achterhaald. De vierde categorie uit het schema (figuur 1) is leidend omdat hierin de definitie flexibel en wisselend is, in plaats van vaststaand.

4. Methodologische verantwoording

4.1 Onderzoeksstrategie

Het thuisgevoel van transnationalisten wordt middels een kwalitatieve manier van onderzoek in kaart gebracht. De aanwezige data is via interviews met open vragen verkregen. Het onderzoek is beschrijvend. Er zijn verwachtingen geschetst die helpen om de resultaten te duiden.

Hoewel er bestaande literatuur aanwezig is, is het onderzoek ook deels exploratief van aard. Er wordt in de data-analyse rekening gehouden met onverwachtse uitkomsten. Hetgeen dat niet door de literatuur voorspeld is. Het onderzoek heeft zowel een deductief (bestaande literatuur in het codeboek) als inductief (onverwachtse uitkomsten) karakter. Een belangrijke stap binnen de inductieve analysemethode is de constante vergelijking die plaatsvindt om terugkerende patronen te ontdekken (Boeije, 2009, 268-269).

4.2 Data verzameling

De data uit dit onderzoek worden verkregen uit het TRANSWEL-project¹, voluit: *Transnational lives in the Welfare State*. Een onderzoeksproject dat zich richt op de vraag hoe het is om te leven in meerdere landen en hoe individuen en koppels hun leven met zo'n transnationale leefstijl managen. Het onderzoek is uitgevoerd door zeven onderzoekers uit Noorwegen en Nederland.

In de eerste plaats is het TRANSWEL-onderzoek gericht op de relatie tussen transnationalisten en verzorgingsstaatarrangementen als gezondheidszorg en sociale zekerheid. Het vraagt zich af hoe

¹ Zie voor meer informatie over het TRANSWEL-project: www.prio.org/Projects/Project/?x=1660

mensen omgaan met verschillende regelingen wanneer je je tijd verdeelt over meerdere landen. Het doel van het TRANSWEL-project, naast het aanvullen van bestaand onderzoek naar transnationalisme, is het advies geven over het verbeteren van beleid om bureaucratische frustraties te verminderen. De tweede focus is relevant voor dit onderzoek. Namelijk, de emotionele ervaring van een transnationaal bestaan. De vragen 'Waar zou je zeggen dat je thuis is?' en 'Wat maakt dat dat je thuis is?' zijn gesteld; waar in dit onderzoek de relevante data uitgehaald wordt.

In het TRANSWEL-onderzoek verloopt de methode van dataverzameling via semigestructureerde interviews met open vragen. Bij een semigestructureerd interview ligt de inhoud van de vragen, de manier en volgorde waarop de vragen gesteld worden en de mogelijke antwoorden, maar gedeeltelijk of helemaal niet van tevoren vast (Boeije, 2009, 267).

De vragenlijst van het TRANSWEL-project bestaat uit vijftien open vragen. Bij elke open vraag zijn er op voorhand vervolgvragen en thema's vastgesteld om enige sturing in de gesprekken te generen. De interviews worden in getranscribeerde vorm aangeleverd. Het is de uitdaging voor dit onderzoek om de relevante gegevens te onderscheiden.

4.3 Respondenten

In het onderzoek naar de definitie en vorming van thuis worden niet alle interviews van het TRANSWEL-project gebruikt; alleen de categorieën werk (33) en familie (31). Bij deze respondenten zijn werk en familie de voornaamste redenen van transnationale beweging.

Het TRANSWEL-project onderscheidt zich van eerder onderzoek naar transnationalisme. Waar eerder onderzoek zich exclusief richtte op migranten als respondenten; richt het TRANSWEL-project zich ook op niet-migranten die een transnationaal leven leiden. Dus bewoners in Nederland en Noorwegen die verbindingen leggen met andere landen zonder eerst te migreren.

De groep respondenten is geen representatieve sample van de Nederlandse en Noorse bevolking. De onderzoekers binnen het TRANSWEL-project waren specifiek op zoek naar personen met een (sterk) transnationaal leven. De respondenten zijn gezocht via advertenties in kranten, het persoonlijke en professionele sociale netwerk van de zeven onderzoekers en via *snowball sampling*. Met deze vorm van sampling verkrijgt je deelnemers door navraag te doen bij de al deelnemende respondenten (Bryman, 2012, 202-203). Door de manier waarop de deelnemers van het TRANSWEL-onderzoek verzameld zijn, is de groep hoofdzakelijk hooggeschoold.

Van de 64 interviews zijn er vijf onbruikbaar. Dit komt omdat er in deze interviews niet gevraagd is naar de benodigde informatie. Dit is één van de nadelen van het overnemen van bestaande data. Er is geen invloed op de vraagstelling. Een tweede nadeel is dat je als onderzoeker beperkt wordt tot de informatie die de respondent heeft gegeven. Er is geen mogelijkheid om navraag te doen bij de respondent wanneer een antwoord onduidelijk is.

Informatie putten uit een bestaande dataset biedt ook voordelen. Binnen de omvang van een kwalitatieve masterscriptie zijn 59 interviews een hoog aantal. Dit aantal zou niet gehaald zijn als de interviews nog afgenomen moesten worden. Bovendien geeft de overname van de data de kans om met internationale respondenten uit Noorwegen te werken.

Uiteindelijk is het totaal van respondenten in dit onderzoek dus 59. Hiervan beweegt 30 zich op basis van werk en 29 op basis van familie. Er zijn 25 vrouwelijke en 34 mannelijke respondenten. En tot slot, er zijn 38 respondenten in Noorwegen geïnterviewd ten opzichte van 21 in Nederland.

4.4 Data-analyse

Om de data te analyseren worden er verschillende stappen doorlopen. Ten eerste wordt er gekeken welke interviews bruikbaar zijn. Zoals beschreven, vijf zijn onbruikbaar omdat de relevante vragen niet gesteld zijn. Om de bruikbare, getranscribeerde interviews te analyseren is er een codeboek gemaakt (appendix 1). Coderen is het labelen van relevante fragmenten uit de complete data, de interviews. Het helpt om de data te organiseren (Bryman, 2012, 568). De codes zijn opgesteld door middel van de literatuur. Het codeboek is opgesplitst naar de twee deelvragen: de definitie van thuis en de elementen van de vorming van thuis. Per interview wordt er geanalyseerd binnen welke code of categorie het antwoord valt. De verschillende categorieën sluiten elkaar niet uit en er wordt rekening gehouden met een onverwachtse uitkomst.

Vooraf zijn er twee theoretische verwachtingen opgesteld. Deze dienen als zoeklicht in de analyse van de data. Critici op deze werkwijze zullen zeggen dat je met het opstellen van verwachtingen, de analyse beïnvloedt en de theoretische blik beperkt. Je zou als onderzoeker de analyse en resultaten ergens naartoe sturen (Layder, 2005, 66). Maar bij een exploratief, beschrijvend onderzoek zijn theoretische verwachtingen een hulpmiddel om de grote hoeveelheid data behapbaar te maken. Bovendien stelt Layder (2005): bij elk onderzoek spelen de assumpties van de onderzoeker bewust of onbewust een rol, dan kun je er maar beter open en systematisch over zijn (Layder, 2005, 66).

4.5 Ethische en privacy verantwoording

De deelnemers van het TRANSWEL-project zijn anoniem gemaakt door middel van het gebruik van pseudoniemen. Er wordt alleen verwezen naar de leeftijd, het geslacht en het transnationale type op het moment van de afname van het interview.

De onderzoekers van het TRANSWEL-project waren zich bewust van de ethische uitdagingen die het kwalitatieve onderzoek met zich meebrengt en zijn hier ervaren mee. Er werden hoge etnische standaarden aangehouden met de raadpleging van de NESH-richtlijnen en NSK-goedkeuring voor gegevensbescherming. De overdracht van de data vanuit het TRANSWEL-project naar dit onderzoek verloopt secuur en op voorwaarde van een contractuele overeenkomst. In deze overeenkomst staat dat de data niet mag worden gedeeld met derden, er vertrouwelijk met de data moet worden omgegaan en dat de data ten tijde van het onderzoek in een beschermde omgeving moet worden bewaard.

5. Resultaten

5.1 Definiëring van thuis

In de definitie van thuis door transnationalisten kan er volgens het schema (figuur 1) op basis van vier categorieën onderscheid gemaakt worden. Buiten het schema valt de categorie: een thuis ontbreekt.

Het onderscheid tussen een traditionele en moderne definitie van thuis is binnen het onderzoek naar het thuisgevoel van transnationalisten leidend. In het totaal van 59 respondenten geven zeventien respondenten een 'traditionele' definitie van thuis aan: vaststaand en plaatsgebonden. Eenzelfde aantal respondenten, zeventien, geven een meer moderne definitie van thuis. Binnen de groep van zeventien zijn negen te scharen onder 'flexibel, vloeiend en plaatsgebonden' en acht onder 'flexibel, vloeiend en niet-plaatsgebonden'. Een totaal van 34 respondenten zijn er binnen het theoretisch schema te plaatsen (figuur 2); waarbij traditioneel en modern gelijk opgaan. De combinatie vaststaand en niet-plaatsgebonden komt in de data niet voor.

Wat is thuis?	Plaatsgebonden	Niet-plaatsgebonden
Vaststaand (traditioneel)	17	0
Flexibel, vloeiend (modern)	9	8

Figuur 2. Categorisatie van de definitie van thuis incl. resultaten

De theorie sluit, zoals verwacht, niet naadloos aan op de praktijk. De gegeven antwoorden van de respondenten op de vraag 'wat is voor jou thuis?' kunnen niet allemaal binnen het schema geplaatst worden. Enerzijds omdat er een tegenstrijdig antwoord naar voren komt waarbij het antwoord binnen meerdere categorieën te plaatsen is, anderzijds omdat het antwoord bij geen van de categorieën past. Een tegenstrijdig antwoord zegt iets over de complexiteit van het vraagstuk 'thuis'. De volgende twee citaten zijn van dezelfde respondent:

"It's a difficult question because I'm connected emotionally to Poland very much, for sure. One of the places is Gdansk, where we have spent more than 2,5 years, with my wife. But now we're trying to create our home here in Norway."

...

"So the issue of our home is a thing that is difficult to describe for me. I think it (home) is where we (my wife and I) are together, there we create our home, in emotional meaning"
(Grzegorz, man, 31 jaar, Noorwegen, familie, academisch geschoold, belastingadviseur)

In het eerste citaat geeft de respondent een plaatsgebonden, en vloeiende, flexibele definitie van thuis aan. Namelijk, de respondent geeft aan dat zijn thuisgevoel niet vaststaand is en dat hij afhankelijk van de locatie waar hij zich bevindt een thuisgevoel wil vormen. In het tweede citaat geeft de respondent echter aan dat zijn thuis is waar zijn vrouw en hij samen zijn, in de eerste plaats afhankelijk van de aanwezigheid van zijn partner en daarmee meer onafhankelijk van de locatie.

Beide kanten van het debat, een traditionele (vaststaande) en een moderne definitie van thuis (flexibel, vloeiend), komen in sommige antwoorden allebei terug. Waarop dus niet bepaald kan worden of het thuis van iemand nou meer vaststaand of flexibel is. Daarbij zijn sommige antwoorden beperkt; van vier antwoorden kan alleen worden gezegd dat het antwoord plaatsgebonden is. De tegenstrijdige of beperkte antwoorden zijn binnen de categorisering (figuur 2) onbruikbaar; maar geven wel aan dat gevoelens van thuis complex en moeilijk te duiden kunnen zijn.

5.2 Vorming van thuis

Alvorens de elementen van de vorming van thuis door transnationalisten besproken worden, is het belangrijk om aan te geven dat vijftien respondenten de vraag 'wat vormt voor jou een thuis?' niet gesteld kregen, of niet duidelijk genoeg beantwoord hebben. Binnen deze groep

bevinden zich ook de respondenten die aangeven geen thuis te hebben. Het totaal van bruikbare respondenten voor de vorming van thuis komt uiteindelijk neer op 44.

Dierbaren en afkomst

Een betekenisvolle plaats (*place*) domineert in het benoemen van thuis door transnationalisten. De specifieke locatie zegt echter niet genoeg. Het onderscheid tussen *place*, een betekenisvolle ruimte, en *space*, een holle, lege ruimte, is van belang. In dit onderzoek blijken twee elementen relevant die de ruimte betekenisvol maken en daarmee een thuisgevoel bewerkstelligen: dierbaren en afkomst. Er geven 29 respondenten aan dat dierbaren voor hen een thuis vormen.

"I have a very cliché reply. Home is where your heart is... Pakistan was my home for a long time because my family was there. But for the past three years when I was living in Pakistan on my own, it didn't feel like home anymore. Now that the people who matter the most to me are here in Norway with me, I guess I do call it my home."

(Amira, vrouw, 25 jaar, Noorwegen, familie, academisch, ziekenhuisarts)

De uitdrukking '*home is where your heart is*' blijkt van alle tijden, ook voor transnationalisten. De vorming van thuis door dierbaren wordt door de bestaande literatuur verwacht en kan in het onderzoek onder transnationalisten bevestigd worden.

"You know, obviously, the fact that we're here together, that's why we also moved to Norway together, so this is the home where we are as 'us',"

(Ptryk, man, 28 jaar, Noorwegen, familie, tussenliggend geschoold, rolgordijn monteur en verkoper)

"I have my family there. That's why it feels as my country"

(Milosz, man, 44 jaar, Nederland, familie, laaggeschoold, kasarbeider en zelfstandig ondernemer)

Bovenstaande drie citaten zijn van transnationalisten die mobiel zijn op basis van familie. Dat wekt onterecht de indruk dat alleen bij hen een thuisgevoel wordt gevormd door dierbaren. Bij de transnationalist die reist op basis van werk wordt het thuisgevoel ook met name gevormd door dierbaren. Zie de volgende citaten:

“And for me home is defined not just as a physical space where you live but the people you connect with, their support system .. Because that’s where my parents are or Washington DC because at this point that’s kind of where sort of the largest percentage of my friends lives.”

(Hugh, man, 35 jaar, Noorwegen, werk, academisch geschoold, diplomaat)

“Home is where my children are, where I come to rest, and that is there, that’s what I call home.”

(Youssef, man, 37 jaar, Nederland, werk, academisch geschoold, risicomanager)

Naast de vorming van thuis door dierbaren, door 29 van de 44 transnationalisten aangegeven als leidend, is afkomst eveneens dominant. Een totaal van 16 respondenten geeft aan dat afkomst bepaald wat zijn of haar thuis vormt. Zoals de aantallen verraden, dierbaren en afkomst als elementen sluiten elkaar niet uit.

“Cause I was born there, my family still live there, I have all my roots in Scotland. I have all my friends and family in Scotland.”

(Kevin, man, 33 jaar, Noorwegen, familie, academisch geschoold, offshore olie en gas engineer)

Alledaagse spullen

Het element ‘alledaagse spullen’ leek op voorhand interessant voor de vorming van thuis door transnationalisten. Het zorgt namelijk voor een thuis die overal ter wereld kan zijn, als je je spullen maar om je heen hebt. Het element als kenmerkend voor transnationalisten wordt echter niet bevestigd. Slechts twee respondenten gaven alledaagse spullen als element op. Eén daarvan gaf het volgende antwoord:

“But I really consider my home is where all my clothes and my things are, because I move so much. I’ve lived in 14 countries, 15 countries so once my things and my clothes that I use are in one place I consider that my home, so this is my home now.”

(Mathilde, vrouw, 38 jaar, Noorwegen, familie, academisch geschoold, hulpverleenster)

5.3 Thuis als betekenisvolle plaats

Vooraf is de verwachting opgeworpen: wanneer je geen honkvast verblijf hebt, ga je je thuis toekennen aan iets anders dan een specifieke locatie. Deze verwachting wordt in de data ontkracht. Namelijk, 26 respondenten geven een plaatsgebonden definitie van thuis aan op een totaal van 34 respondenten die binnen het schema pasten (figuur 2). Slechts acht respondenten geven een niet-plaatsgebonden definitie (figuur 2).

"I don't see it as one place, I view it more as... people .. I don't really have one place. I would just refer to my friends and family. When I'm with them I'm feeling home."

(Suzanne, vrouw, 29 jaar, Nederland, werk, academisch, antropoloog onderzoeksassistente en sociaal werkster)

"Ik denk, mijn thuis is nu uiteindelijk wel in Australië. En dat heeft niks met Australië te maken maar dat is gewoon, ons huis is in Australië. Mijn man en mijn zoontje zijn daar. Dus dat is wel mijn thuis."

(Esther, vrouw, 41 jaar, Nederland, familie, academisch geschoold, moeder en zelfstandig ondernemster)

Op het eerste oog typische antwoorden voor hen die een transnationaal leven leiden. Niet de locatie, want die wisselt regelmatig, maar de dierbaren vormen de definitie van thuis voor de respondenten. Maar hoe vanzelfsprekend is het antwoord als het merendeel van de transnationalisten binnen dit onderzoek nog een meer traditionele definitie van thuis geeft? De volgende citaten zijn zowel vaststaand als plaatsgebonden:

"I think my home has always been Norway. Because I'm so connected with. .. I can settle down very easily where I am right now, because of transforming to different places. But Norway is like my home."

(Iga, vrouw, 29 jaar, Noorwegen, werk, hooggeschoold, moeder en orderpicker)

"Home is London yeah .. Not anywhere no it has to be northwest London so I grew up in northwest London and that's my favourite bit."

(Eva, vrouw, 39 jaar, Noorwegen, werk, academisch geschoold, communicatie adviseuse)

"That's an easy question. That's Turkey. .. Turkey is my origin country. And like many much older Turks here it once was our plan to ever return. No one had anticipated to spend our lives here in the long term."

(Selim, man, 49 jaar, Nederland, werk, laaggeschoold, verkoper van keukens)

5.4 Thuis als complex emotioneel vraagstuk

Er zijn drie aanwijzingen voor de complexiteit van het thuis-vraagstuk voor transnationalisten. De eerste is al besproken; de verschillende invullingen van thuis door transnationalisten zijn niet allemaal binnen de categorisatie te plaatsen of zijn tegenstrijdig. In plaats van deze antwoorden niet mee te nemen in de analyse, kan er juist een resultaat uit worden getrokken. Namelijk, voor de transnationalisten die niet duidelijk kunnen aangeven wat hun thuis is of vormt, zou thuis een complex vraagstuk kunnen zijn.

De complexiteit van het vraagstuk kan als tweede bevestigd worden omdat een gedeelte van de respondenten, 8 in totaal, expliciet aangeven het een (te) lastig vraagstuk te vinden.

"That's a really hard question ... and I would answer differently now than 6 months, and probably answer differently 6 months in the future."

(Andrey, man, 27 jaar, Noorwegen, familie, academisch geschoold, IT-specialist)

"That is the question I ask myself all the time, I don't know, that's kind of my struggle, I don't know where home is, even where I was born, I left when I was 15, so I left my parents and I was off to Paris. .. Sometimes I feel it's nowhere and sometimes I feel it can be everywhere so I think its on my mood I guess."

(Louise, vrouw, 26 jaar, Noorwegen, werk, academisch geschoold, meubel designer)

"I feel that that's been, that's probably the biggest thing that I have wrestled with in the course of this career, of course moving around so much and trying to, it's the thing that eats away at me the most, not feeling a sense of home or a sense of community, I mean everywhere I go you have to reinvent the wheel, build up.."

(Hugh, man, 35 jaar, Noorwegen, werk, academisch geschoold, diplomaat)

In bovenstaande antwoorden komt niet alleen de uitdaging naar voren, maar ook de veranderlijkheid en relevantie van thuis. Wanneer de respondenten zouden aangeven dat thuis moeilijk te definiëren is, maar zij hier verder niet mee bezig zijn, zou het een positiever beeld geven.

Het derde punt waaruit blijkt dat thuis een complex vraagstuk vormt is de afwezigheid ervan bij een aantal respondenten. Het volgende citaat omschrijft hoe een gevoel en invulling van thuis vervaagd kan zijn:

"I have no idea. I have absolutely no idea. I feel.. Yeah... For several years already it's like... It might sound a bit like I've taking my violin out and playing to my own sorrows but it's not that I don't know what my home is. It's that the concept of home has eluded."

(Luis, man, 33 jaar, Nederland, werk, academisch geschoold, PHD-student aerodynamics)

In totaal geven vijf van de 59 respondenten aan geen thuis te hebben.

"Dat is een moeilijke vraag. Ik heb dus doordat ik dus in die twee werelden (Polen & Nederland) leef.... Dus ik heb eigenlijk twee huizen, maar ik voel me nergens, in geen van die twee huizen, meer echt, niet echt thuis."

(Kees, man, 65 jaar, Nederland, familie, academisch geschoold, directeur van een handels- en installatiebedrijf in de pluimvee industrie)

"I really don't know. It's impossible. My first reaction would be Serbia. As for I grow up, where my family is but when I go to Serbia I don't feel emotionally or , though-wise that it's my home. ... So, I don't, I have no home so to say. ... I still have to find my home. .. So... yeah, I don't know."

(Radmilo, man, 31 jaar, Nederland, werk, academisch geschoold, innovatie-ondernemer)

In zowel de tegenstrijdigheid, het expliciet aangeven als het ontbreken van een gevoel van thuis is voor iemand met een transnationaal leven de complexiteit en uitdaging van het emotionele vraagstuk te herleiden.

5.5 Thuis in een transnationale leefstijl

Er zijn ook respondenten die letterlijk thuis zijn in hun transnationale leefstijl. Zij voelen zich comfortabel en uit hun antwoorden blijkt dat zij emotioneel gezien geen hinder ondervinden van hun leven op meerdere locaties.

"I am 60 years old and I still have a lot of plans to travel a lot and I have a good apartment but I never considered, never talked to buy a big house, to say here is my root, I will be here, I would like to stay here, I think this is the answer your question, I like to fly, I like to be in different places.."

(Eduardo, man, 60 jaar, Noorwegen, familie, academisch geschoold, engineer)

Transnationalisme gaat over het (intensief) verblijven op meerdere locaties. Een leefstijl van modern nomadisme staat tegenover een traditionele leefstijl van sedentarisme: het verblijf op één locatie. Bovenstaande citaat laat zien dat iemand juist zijn geluk put uit zijn mobiele leefstijl. In lijn hiermee komt er uit dit onderzoek een onverwachts resultaat naar voren. Namelijk, men kan zich thuis voelen op meerdere locaties. De druk om te kiezen voor een ultiem gevoel van thuis (op één locatie) is hierin afwezig.

Het thuis voelen op meerdere locaties wordt vanuit elf respondenten herleid. Wat zegt dit over de definiëring van een thuisgevoel? Het bevestigt in ieder geval dat er een moderne definitie is, aangepast op een transnationaal leven. De volgende citaten laten de moderne, transnationale of meervoudige definitie zien:

"My home is... I have 2 homes, and whenever I talk to people, I talk about Vancouver as home and I also talk about Oslo as home. .. So both are home, I really identify with both places."

(Isabel, vrouw, 29 jaar, Noorwegen, familie, hogeschoold, ondernemster)

"I call Norway home and Spain home, my home is here, what we have made here. But my roots will always be in Norway, yes, that's how it will always be."

(Kjersti, vrouw, 40 jaar, Noorwegen, familie, hogeschoold, administratief medewerkster op een school)

"In both places and in both places, relatively speaking, I know that Argentina is my home if I live there on a permanent basis, its 15 years since I did that, so when I speak I would say – I am going home in September, and home is Norway, because I live here and I work here, and its 15 years but at the same time, when I travel to Argentina I know its my home and place, after 5 days I know I am home but I also know that I am leaving it again."

(Patricia, vrouw, 57 jaar, Noorwegen, academisch geschoold, lerares en vertaalster)

Respondenten geven niet alleen meerdere (t)huizen aan. Zij maken ook onderscheid tussen 'soorten'.

"Voor wat betreft het privéleven in België. En voor wat betreft het werkzame leven in Nederland."

(Marion, vrouw, 63 jaar, Nederland, werk, hooggeschoold, projectmanagement)

Tot slot, er zijn twee respondenten die een kort en krachtig antwoord geven: thuis is waar ik ben. Hoewel deze definitie slechts twee keer voorkomt, is het de ultieme manier om je transnationale leven eigen te maken. Wanneer thuis is waar jij bent, draag je altijd een gevoel van thuis en verbinding met je mee. Thuis is ook de locatie van het zelf-opgebouwde succes, wat terugkomt in onderstaande citaten.

"You take your home with you. You create a new home where you are .. Some people seek safety and a sense of calm, whilst that doesn't mean home to me. .. Whatever house or apartment, personally I don't feel the word home equals safety, for me it's about being challenged, the house can be a calm place but not, not mentally, no."

(Irene, vrouw, 41 jaar, Noorwegen, familie, academisch geschoold, kunstfotografe)

Home is where I am. I actually. It's funny that. ... It's that's where I'm putting all my energy in like that's where spending my time to develop myself, my circle of friends and my career.

(Jyoti, vrouw, 28 jaar, Noorwegen, familie, academisch geschoold, consulente)

6. Conclusie en discussie

In dit onderzoek is toegewerkt naar de beantwoording van de onderzoeksvragen en het bevestigen dan wel ontkrachten van de theoretische verwachtingen. Er is in kaart gebracht wat een gevoel van thuis inhoudt, uit welke dimensies een thuis gevormd wordt en wat voor eventuele problemen het vraagstuk met zich meebrengt. De focus lag op mensen met een transnationale leefstijl die hun tijd over twee of meer landen verdelen. Op basis van werk of familie overschrijden zij op regelmatige basis landsgrenzen. Via kwalitatief en beschrijvend onderzoek is achterhaald hoe transnationalisten omgaan met gevoelens van thuis.

Vooraf zijn er twee deelvragen opgesteld om uiteindelijk tot de beantwoording van de kernvraag te komen: *Wat is de betekenis van thuis voor mensen met een transnationaal bestaan en uit welke elementen vormen zij een gevoel van thuis?*

Vanuit de literatuur is er een categorisatie gemaakt naar de definiëring van een gevoel van thuis. De belangrijkste elementen die een thuis vormen zijn onderzocht.

Uit de analyse bleken de traditionele (vaststaande) en moderne (vloeiende, flexibele) noties van thuis beide aanwezig. De plaatsgebonden definitie van thuis overheerste. Eén patroon bleek niet zichtbaar: vaststaand en niet-plaatsgebonden.

Hoewel aanwezig, niet-plaatsgebonden definities van thuis werden in mindere mate gegeven dan plaatsgebonden definities. Thuis toekennen aan een gepersonaliseerde ruimte is voor transnationalisten met hun veranderlijke verblijf niet achterhaald. Dierbaren en afkomst om de ruimte betekenis te geven kwamen als elementen het meeste terug.

Van de antwoorden die niet binnen de categorisering pasten, kan gezegd worden dat ze de complexiteit van het thuis-vraagstuk aangeven. Respondenten waren tegenstrijdig en onvolledig in hun antwoorden. Een gevoel van thuis ontbrak bij een aanzienlijke groep. Respondenten gaven eveneens aan dat het vraagstuk te ingewikkeld is.

Een kleine groep respondenten blijkt zijn transnationale leefstijl te omarmen. Dit doen zij door zich met meerdere plaatsen te verbinden; twee of meerdere (t)huizen kwamen van respondenten als gegeven antwoord. Een enkeling sprak uit: 'thuis is waar ik ben en wat ik heb opgebouwd'.

Er zijn vooraf twee theoretische verwachtingen opgeworpen. De eerste verwachting kan bevestigd worden. Mensen met een transnationale leefstijl zijn zich bewust van het (gemis van een) gevoel van thuis en het vraagstuk is complex. Echter, de verwachting was deels

vergelijkend ten opzichte van mensen met een niet-mobiele leefstijl. In dit onderzoek zijn alleen transnationale respondenten onderzocht. Dit vraagt om vergelijkend vervolgonderzoek. Het is interessant om in kaart te brengen hoe het gevoel van thuis zich verhoudt tussen mobiele en niet-mobiele mensen.

De tweede theoretische verwachting wordt in de analyse ontkracht. De rol van een betekenisvolle plaats in de definiëring en vorming van thuis is niet achterhaald voor transnationalisten. Zij zijn flexibel in hun definiëring van thuis, en wijzen zelfs meerdere plaatsen aan. Bij de meerderheid blijft plaats als betekenisvolle ruimte belangrijk in het gevoel van thuis. Transnationalisme brengt dus niet automatisch een *placeless* definitie van thuis met zich mee.

Discussie

Het doel van het onderzoek was het in kaart brengen van het gevoel van thuis van transnationalisten. Nader onderzoek moet het 'waarom' van de resultaten uitwijzen. Binnen de kaders van dit onderzoek was er geen ruimte voor vragen ter verklaring of vergelijking. Er is gewerkt met data die zijn overgenomen vanuit een bestaand onderzoek. Dit bracht het voordeel met zich mee dat er een aanzienlijke hoeveelheid (internationale) data kon worden geanalyseerd. Het nadeel was dat er geen invloed kon worden uitgeoefend op de vraagstelling.

Dit onderzoek geldt als verdieping om de wetenschappelijke literatuur van transnationalisme en emoties aan te vullen. Transnationalisme zal in de huidige samenleving een steeds minder exclusieve leefstijl worden. Zowel de groepen mensen die er bewust als onbewust voor kiezen worden groter. Vrijwillig gekozen of niet, transnationalisme brengt in het huidige mobiele tijdperk emotionele vraagstukken met zich mee. Daar heeft deze studie een inkijk in geboden. (Hyper)mobiele mensen blijven zich verbinden met dierbaren, de plaats van afkomst en vooral: een locatie. Nationaal en lokaal beleid zal rekening moeten houden met mensen die op meerdere (overschrijdende) locaties verblijven en verbindingen leggen. De transnationalisten in dit onderzoek zijn hoofzakelijk hoog- en academisch geschoold, dus kennismigranten. Toegang tot de arbeidsmarkt is bij hen vaak geen issue. Verbindingen met de lokale bewoners en omgeving des te meer. Overheden zullen meer moeten bijdragen aan het creëren van contacten tussen 'oorspronkelijke' en tijdelijke bewoners om een goede manier van samenleven in stand te houden. Uiteindelijk wil je dat iedereen zich thuis voelt.

Aantal woorden: 9835

7. Literatuur

- Boeije, H (2009). Kwalitatief onderzoek. In Scheepers, P., Tobi, H. & Boeije, H. (Red.), *Onderzoeksmethoden*, 9, 246-281. Amsterdam, Nederland: Boom uitgevers Amsterdam.
- Breebaart, L. (2017, 23 oktober). Socioloog Jan Willem Duyvendak: Je thuis voelen is een obsessie geworden. *Trouw*. Geraadpleegd van <https://www.trouw.nl/samenleving/socioloog-jan-willem-duyvendak-je-thuis-voelen-is- een-obsessie-geworden~a572867c/>
- Bryman, A. (2012). *Social Research Methods* (4^e ed.). New York, United States: Oxford University Press.
- Butcher, M. (2010). From 'fish out of water' to 'fitting in': the challenge of re-placing home in a mobile world, *Popul. Space Place*, 16, 23-36.
- Dekker, R., Engbersen, G. & Faber, M. (2015). The use of online media in migration networks, *Popul. Space Place*, 22, 539-551.
- Duyvendak, J. W. (2017). *Thuis. Het drama van een sentimentele samenleving*. Amsterdam, Nederland: Amsterdam University Press.
- Entzinger, H. & Engbersen, G. (2014). *Rotterdam: a long-time port of call and home to Immigrants*. Geraadpleegd van <https://www.migrationpolicy.org/research/rotterdam-long-time-port-call-and-home-immigrants>
- Feng, D. & Breitung, W. (2018). What makes you feel at home? Constructing senses of home in two border cities, *Popul Space Place*, 24, 1-11.
- Faist, T. (2013). The mobility turn: a new paradigm for the social sciences?, *Ethnic and Racial studies*, 36(11), 1637-1646.
- Hochschild, A.R. (2012). *The managed heart, commercialization of human feeling*. London, Engeland: University of California Press.
- Jennissen, R., Engbersen, G., Bokhorst, M. & Bovens, M. (2018). *De nieuwe verscheidenheid. Toenemende diversiteit naar herkomst in Nederland*. Geraadpleegd van <https://www.wrr.nl/publicaties/verkenningen/2018/05/29/de-nieuwe-verscheidenheid>
- Layder, D. (2005). *Sociological practice: linking theory and social research* (2^e ed.). London, United Kingdom: SAGE Publications Ltd.
- Ley-Cervantes, M. & Duyvendak, J.W. (2017). At home in generic places: personalizing strategies of the mobile rich, *J Hous and the Built Environ*, 32, 63-76.
- Mallet, S. (2004). Understanding home: a critical review of the literature, *The sociological review*, 62-89.

- Nowicka, M. (2007). Mobile locations: constructions of home in a group of mobile transnational professionals, *Global Networks*, 7(1), 69-86.
- Plöger, J. & Kubiak, S. (2019). Becoming the 'internationals' - how place shapes the sense of belonging and group formation of high-skilled migrants, *Journal of International Migration and Integration*, 20, 307-321.
- Portes, A., Guarnizo, L.E. & Landolt, P. (1999). The study of transnationalism: pitfalls and promise of an emergent research field, *Ethnic and Racial Studies*, 22(2), 217-237.
- Ralph, D. & Staeheli, L.A. (2011). Home and migration: mobilities, belongings and identities, *Geography Compass*, 5(7), 517-530.
- Ryan, L. (2008). Navigating the emotional terrain of families 'here' and 'there': women, migration and the management of emotions, *Journal of Intercultural Studies*, 29(3), 299-313.
- Skey, M. (2011). 'Thank god, I'm back!': (Re)defining the nation as a homely place in relation to journeys abroad, *Journal of Cultural Geography*, 28(2), 233-252.
- Skrbis, Z. (2008). Transnational families: theorizing migration, emotions and belonging, *Journal of Intercultural Studies*, 29(3), 231-246.
- Spiering, K. (2013). Thuis. In Van Hooijdonk, M. (Red.), *Lees maar lang en wees gelukkig*, Eindhoven, Nederland: Uitgeverij Plint.
- Svašek, M. (2008). Who cares? Families and feelings in movement, *Journal of Intercultural Studies*, 29(3), 213-230.
- Van der Graaf, P. (2009, augustus). The lost emotion: feeling at home in sociology. In *ISA, RC21 Conference 22-25th August, Sao Paulo, Brazil*.
- Vertovec, S. (2009). *Transnationalism*, London, United Kingdom: Routledge.

Appendix 1. Codeboek

	CODE	BESCHRIJVING
DEFINITIE THUIS*	1. Vaststaand	De betekenis van thuis staat vast. Het verandert niet door de tijd en omstandigheden heen.
	2. Flexibel, vloeiend	De betekenis van thuis staat niet vast. Het verandert door de tijd en omstandigheden heen.
	3. Plaatsgebonden	Thuis is een duidelijke, aanwijsbare locatie. Dit kan zowel een land als specifieke plaats zijn.
	4. Niet-plaatsgebonden	Thuis is geen duidelijke, aanwijsbare locatie. Iets anders dan een land of specifieke plaats vormt een thuis.
	5. Een thuisgevoel ontbreekt	De betekenis van 'thuis' ontbreekt. De vraag wat een thuis inhoudt kan niet beantwoord worden.
	6. Onverwachts ***	

ELEMENTEN DIE THUIS VORMEN***	CODE	BESCHRIJVING
	1. Plaats van afkomst	Gerelateerd aan de geboortegrond, daar waar je vandaan komt of waar je een aanzienlijk gedeelte van je jeugd gewoond hebt.
	2. Huis(houden)	Gerelateerd aan een fysiek huis. Met in het huis het sociale aspect, het huishouden in de vorm van het gezin wanneer er een partner en kinderen aanwezig zijn. Het huis is de intieme bubbel waarin je je kan terugtrekken en waar je jezelf kunt zijn.
	3. Dierbaren	Gerelateerd aan familieleden of andere dierbare personen die emotioneel gezien dicht bij je staan.
	4. Alledaagse spullen	Gerelateerd aan alledaagse spullen met een eventuele emotionele betekenis. Voorbeelden zijn kleding of boeken.
	5. Familiariteit	Gerelateerd aan herkenningspunten en gemaakte herinneringen. Bij familiariteit voelt een omgeving vertrouwd aan. Ook wel <i>home points</i> ; punten die vertrouwd en comfort aanvoelen.
	6. Sociale erkenning	Gerelateerd aan een externe, sociale vorming van thuis. De sociale omgeving kan bepalend zijn of je je welkom, geliefd of verbonden voelt met de locatie van verblijf.
	7. Onverwachts**	

* Binnen de definiëring van thuis sluiten de codes elkaar niet uit. Zo is een thuisgevoel die wordt gevormd door de plaats van afkomst zowel vaststaand als plaatsgebonden.

** Binnen het onderzoek naar het gevoel van thuis wordt er bij de analyse rekening gehouden met een onverwachtse uitkomst. Hetgeen dat niet door de literatuur voorspeld is.

*** Thuis is een multidimensionaal concept. De elementen die een gevoel van thuis vormen sluiten elkaar niet uit. Elementen als dierbaren en afkomst gaan vaak samen.

Bovenstaande lijst met elementen is beperkt. Er zijn meer elementen die een gevoel van thuis kunnen vormen.

CHECKLIST ETHICAL AND PRIVACY ASPECTS OF RESEARCH

INSTRUCTION

This checklist should be completed for every research study that is conducted at the Department of Public Administration and Sociology (DPAS). This checklist should be completed *before* commencing with data collection or approaching participants. Students can complete this checklist with help of their supervisor.

This checklist is a mandatory part of the empirical master's thesis and has to be uploaded along with the research proposal.

The guideline for ethical aspects of research of the Dutch Sociological Association (NSV) can be found on their website (http://www.nsv-sociologie.nl/?page_id=17). If you have doubts about ethical or privacy aspects of your research study, discuss and resolve the matter with your EUR supervisor. If needed and if advised to do so by your supervisor, you can also consult Dr. Jennifer A. Holland, coordinator of the Sociology Master's Thesis program.

PART I: GENERAL INFORMATION

Project title: *Transnationale levens en emoties*
De betekenis en vorming van thuis voor transnationalisten

Name, email of student: Lisanne Versteeg | lisanne.versteeg@student.eur.nl

Name, email of supervisor: Godfried Engbersen | engbersen@essb.eur.nl

Start date and duration: 31-01-2019 t/m 16-06-2019 (04-08-2019 indien herkansing)

Is the research study conducted within DPAS

YES - ~~NO~~

If 'NO': at or for what institute or organization will the study be conducted?
(e.g. internship organization)

PART II: TYPE OF RESEARCH STUDY

Please indicate the type of research study by circling the appropriate answer:

1. Research involving human participants. YES - ~~NO~~

If 'YES': does the study involve medical or physical research? ~~YES~~ - NO
Research that falls under the Medical Research Involving Human Subjects Act ([WMO](#)) must first be submitted to [an accredited medical research ethics committee](#) or the Central Committee on Research Involving Human Subjects ([CCMO](#)).

2. Field observations without manipulations that will not involve identification of participants. ~~YES~~ - NO

3. Research involving completely anonymous data files (secondary data that has been anonymized by someone else). YES - ~~NO~~

PART III: PARTICIPANTS

(Complete this section only if your study involves human participants)

Where will you collect your data?

De data worden verkregen vanuit het TRANSWEL-onderzoeksproject (voluit: *Transnational lives in the Welfare State*). Een onderzoek dat is uitgevoerd door vijf onderzoekers in Nederland en Noorwegen; waaronder Godfriend Engbersen (begeleider masterscriptie). TRANSWEL is een onderzoek naar transnationale levens in welvaartstaten. Het project is gefinancierd door de Onderzoeksraad van Noorwegen. Voor meer informatie zie: www.prio.org/Projects/Project/?x=1660 .

What is the (anticipated) size of your sample?

Mijn *sample* bestaat uit 65 respondenten. In totaal zijn er voor het TRANSWEL-project met 97 respondenten interviews afgelegd. Deze 97 respondenten zijn onder te verdelen in vijf categorieën: liefde (5), pensioen (12), werk (33), familie (32) en anders (15).

Voor het onderzoek naar de betekenis en vorming van thuis worden alleen de interviews met de typen werk en familie geanalyseerd.

What is the size of the population from which you will sample?

Het totaal van respondenten van het TRANSWEL-project is geen representatieve sample van de Nederlandse en Noorse bevolking. De onderzoekers binnen het TRANSWEL-project waren specifiek opzoek naar personen met een (sterk) transnationaal leven. De respondenten zijn verkregen via advertenties in kranten, het persoonlijke en professionele sociale netwerk van de onderzoekers, collega's en via *snowball sampling* (al deelnemende respondenten).

1. Will information about the nature of the study and about what participants can expect during the study be withheld from them? YES - NO
2. Will any of the participants not be asked for verbal or written 'informed consent,' whereby they agree to participate in the study? YES - NO
3. Will information about the possibility to discontinue the participation at any time be withheld from participants? YES - NO
4. Will the study involve actively deceiving the participants? YES - NO
5. Does the study involve the risk of causing psychological stress or negative emotions beyond those normally encountered by participants? YES - NO
6. Will information be collected about special categories of data, as defined by the GDPR (e.g. racial or ethnic origin, political opinions, religious or philosophical beliefs, trade union membership, genetic data, biometric data for the purpose of uniquely identifying a person, data concerning mental or physical health, data concerning a person's sex life or sexual orientation)? YES - NO
7. Will the study involve the participation of minors (<18 years old) or other groups that cannot give consent? YES - NO
8. Is the health and/or safety of participants at risk during the study? YES - NO

9. Can participants be identified by the study results or can the confidentiality of the participants' identity not be ensured? YES - NO
10. Are there any other possible ethical issues with regard to this study? YES - NO

If you have answered 'YES' to any of the previous questions, please indicate below why this issue is unavoidable in this study.

Naar aanleiding van vraag 6: De interviews uit het TRANSWEL-project gingen over de transnationale levens van mensen. Vragen over afkomst en etniciteit zijn hierbij onmisbaar. Aangezien de anonimiteit van de respondenten wordt gewaarborgd, wordt er verantwoordelijk met de verzamelde gegevens omgegaan.

What safeguards are taken to relieve possible adverse consequences of these issues (e.g., informing participants about the study afterwards, extra safety regulations, etc.).

De data worden anoniem gemaakt. Daarmee kunnen de respondenten niet achterhaald worden.

Are there any unintended circumstances in the study that can cause harm or have negative (emotional) consequences to the participants? Indicate what possible circumstances this could be.

Niet van toepassing.

Part IV: Data storage and backup

Where and when will you store your data in the short term, after acquisition?

De data verkregen uit het TRANSWEL-project worden bewaard op de privé laptop van de onderzoeker. Toegang tot de privé laptop is alleen mogelijk met een wachtwoord. De data wordt niet overgebracht op andere apparaten of aan derden.

Who is responsible for the immediate day-to-day management, storage and backup of the data arising from your research?

De verantwoordelijkheid voor de opslag van de data uit het TRANSWEL-project ligt bij de onderzoeker zelf.

How (frequently) will you back-up your research data for short-term data security?

In de periode van het uitvoeren van het master-onderzoek zal de data zeer regelmatig een back-up krijgen. De data zijn op 20-02-2019 verkregen. Afhankelijk van de einddatum van de masterscriptie (16-06-2019 of 04-08-2019) zal de data verwijderd worden van de laptop van de onderzoeker.

In case of collecting personal data how will you anonymize the data?

De aangeleverde data zijn via pseudoniemen anoniem gemaakt. Er wordt alleen verwezen naar de leeftijd, het geslacht en het transnationale type op het moment van de afname van het interview.

Ter overname van de data uit het TRANSWEL-project is er een overeenkomst ondertekend. Zie de bijgevoegde privacyverklaring. Met de ondertekening van de privacyverklaring verklaart de onderzoeker zorgvuldig met de TRANSWEL-data om te gaan. De data worden alleen gebruikt ten behoeve van de masterscriptie.

PART VI: SIGNATURE

Please note that it is your responsibility to follow the ethical guidelines in the conduct of your study. This includes providing information to participants about the study and ensuring confidentiality in storage and use of personal data. Treat participants respectfully, be on time at appointments, call participants when they have signed up for your study and fulfil promises made to participants.

Furthermore, it is your responsibility that data are authentic, of high quality and properly stored. The principle is always that the supervisor (or strictly speaking the Erasmus University Rotterdam) remains owner of the data, and that the student should therefore hand over all data to the supervisor.

Hereby I declare that the study will be conducted in accordance with the ethical guidelines of the Department of Public Administration and Sociology at Erasmus University Rotterdam. I have answered the questions truthfully.

Name student:

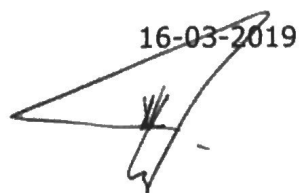
Lisanne Versteeg

Name (EUR) supervisor:

Date:

16-03-2019

Date:



Esmond

Privacyverklaring TRANSWEL-data 07-03-2019

Bij dezen verklaar ik zorgvuldig om te gaan met de TRANSWEL-data die ik verkrijg ten behoeve van mijn masterscriptie. Er wordt vertrouwelijk met de gegevens omgegaan. Zowel de interviews als de overige data worden niet gedeeld met derden. De transcripten worden enkel bewaard op een met een wachtwoord beschermde computer. Na afronding van de scriptie zal ik alle verkregen data vernietigen.

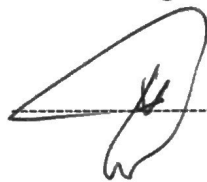
Ondertekening

Naam

Handtekening

Datum

Lisanne Versteeg



16-03-2019